

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

22. oktoober 2015*

Eelotsusetaotlus — Vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala — Õigusalane koostöö tsiviilasjades — Määrus (EÜ) nr 44/2001 — Artikkel 1 — Kohaldamisala — Kriminaalasjaga seotud tsiviilhagi — Artikkel 27 — Lis pendens — Teise liikmesriigi kohtule esitatud hagi — Käimasolev kohtulik eeluurimine — Artikkel 30 — Kohtusse pöördumise aeg

Kohtuasjas C-523/14,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Rechtbank Gelderland'i (Gelderlandi esimese astme kohus, Madalmaad) 12. novembri 2014. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis jõudis Euroopa Kohtusse 20. novembril 2014, menetluses

Aannemingsbedrijf Aertssen NV,

Aertssen Terrassements SA

versus

VSB Machineverhuur BV,

Van Sommeren Bestrating BV,

Jos van Sommeren,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: teise koja president kolmanda koja presidendi ülesannetes M. Ilešič, kohtunikud C. Toader (ettekandja), J.-C. Bonichot, E. Jarašiūnas ja C. G. Fernlund,

kohtujurist: Y. Bot,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— VSB Machineverhuur BV, Van Sommeren Bestrating BV ja J. van Sommeren, esindaja: *advocaat* R. van Seumeren,

— Euroopa Komisjon, esindajad: M. Wilderspin ja G. Wils,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (EÜT 2001, L 12, lk 1; ELT eriväljaanne 19/04, lk 42) artiklite 1, 27 ja 30 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses Belgia õiguse alusel asutatud äriühingute Aannemingsbedrijf Aertssen NV ja Aertssen Terrassements SA (edaspidi koos „Aertsseni äriühingud”) ning Madalmaade õiguse alusel asutatud äriühingute VSB Machineverhuur BV ja Van Sommeren Bestrating BV ning J. van Sommereni (edaspidi koos „VSB jt”) vahel seoses VSB jt-le ette heidetud pettusega.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Määruse nr 44/2001 põhjendus 15 on sõnastatud järgmiselt:

„Harmoonilise kohtumõistmise huvides tuleb samaaegsete menetluste võimalust võimalikult vähendada ja tagada, et kahes liikmesriigis ei tehta vastuolulisi kohtuotsuseid. Pooleliolevate kohtuasjade ja nendega seotud kaebuste lahendamiseks ning selleks et ennetada probleeme, mis tulenevad siseriiklikest erinevustest seoses ajaga, mille korral saab kohtuasja pidada pooleliolevaks, peab olema selge ja tõhus süsteem. Käesoleva määruse kohaldamisel tuleb see aeg autonoomselt kindlaks määrata.”

- 4 Määruse I peatükk „Reguleerimisala” sisaldab ainult artiklit 1, mille lõikes 1 on sätestatud:

„Käesolevat määrust kohaldatakse tsiviil- ja kaubandusajades suhtes igat liiki kohtutes. Eelkõige ei kohaldata seda maksu-, tolli- ja haldusajades suhtes.”

- 5 Määruse II peatüki 2. jaos „Kohtualluvus erandjuhtudel” sisalduvas artiklis 5 on ette nähtud:

„Isiku, kelle alaline elukoht on liikmesriigis, võib teises liikmesriigis kaevata:

[...]

4. kahjutasu või hüvitise seotud tsiviilnõude puhul, mille aluseks on kriminaalkorras menetletav tegu, sellesse kohtusse, kus menetletakse kriminaalasja, kui see kohus on tema suhtes kehtiva seaduse kohaselt pädev tsiviilasjades.

[...]”

- 6 Määrus nr 44/2001 sisaldab II peatüki 9. jaos „Peatamine ja seotud menetlused” artikleid 27–30. Määruse artikkel 27 on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kui eri liikmesriikide kohtutes algatavad ühe ja sama alusega hagide põhjal menetlusi ühed ja samad asjaosalised, peatab kohus, kellele hagi on esitatud hiljem, oma menetlused omal algatusel seni, kuni on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi esitati esimesena.

2. Kui on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi esitati esimesena, loobub kohus, kellele hagi esitati hiljem, pädevusest esimese kohtu kasuks.”

7 Määruse artikli 28 kohaselt:

„1. Kui eri liikmesriikide kohtutes on lahendamisel seotud menetlused, võivad kõik kohtud peale esimesena taotluse saanud kohtu oma menetlused peatada.

2. Kui nimetatud menetlused on pooleli esimese astme kohtus, võivad kõik kohtud peale esimesena taotluse saanud kohtu ühe poole taotlusel pädevusest loobuda, kui esimesena taotluse saanud kohus on kõnealustes menetlustes pädev ja kui asjaomase riigi õigusaktid võimaldavad neid menetlusi liita.

3. Menetlused loetakse seotuks käesoleva artikli tähenduses, kui nad on sedavõrd tihedalt seotud, et eri menetlustest tulenevate vastuoluliste otsuste ohu vältimiseks oleks soovitav neid menetleda ning otsuseid teha üheskoos.”

8 Määruse artiklis 30 on ette nähtud:

„Käesoleva jao kohaldamisel loetakse menetlus alustatuks:

1. ajal, mil kohtule esitatakse menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument, tingimusel, et hageja astub pärast seda vajalikud sammud, et dokumendid kostjale kätte toimetada, või
2. kui dokument tuleb kätte toimetada enne kohtule esitamist, ajal, mil kättetoimetamise eest vastutav asutus selle kätte saab, tingimusel, et hageja astub pärast seda vajalikud sammud, et dokument kohtule esitada.”

Madalmaade õigus

9 Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Wetboek van burgerlijke rechtsvordering) artiklis 700 on sätestatud:

„1. Vara arestimiseks hagi tagamise korras peab loa andma eelmenetluse kohtunik, kelle tööpiirkonnas asub üks või mitu asja, mille arestimist taotletakse, või juhul, kui taotlus ei puuduta asju, siis kohtunik, kelle tööpiirkonnas on võlgniku või isiku, keda see taotlus puudutab, alaline elukoht.

2. Loa saamiseks esitatakse taotlus, milles näidatakse, millise vara arestimist soovitakse ja millisele õigusele taotleja tugineb ning rahalise nõude puhul ka selle summa või kui see summa ei ole veel kindlaks määratud, maksimaalne võimalik summa, ilma et see mõjutaks konkreetse arestimise suhtes seaduses ette nähtud erisätteid. Enne otsuse langetamist teostab eelmenetluse kohtunik üldise kontrolli. [...]

3. Välja arvatud juhul, kui loa andmise ajaks on juba esitatud hagi põhikohtuasjas, antakse luba tingimusel, et hagi esitatakse eelmenetluse kohtuniku poolt kindlaks määratud tähtajal, kuid hiljemalt kaheksa päeva pärast hagi tagamise taotluse esitamist. Eelmenetluse kohtunik võib pikendada seda tähtaega, kui taotluse esitaja palub tal enne tähtaja möödumist seda teha. [...] Kui põhikohtuasja hagi esitamiseks ette nähtud tähtaega ei järgita, tühistatakse hagi tagamine.

[...]”

Belgia õigus

- 10 Belgia kriminaalmenetluse seadustiku I raamat „Uurimine ja uurijad” sisaldab VI peatükki „Eeluurimiskohtunik”. VI peatüki artiklis 63 on sätestatud:

„Isik, kes on kahju kandnud kuriteo või väärteo tõttu, võib esitada eeluurimiskohtunikule kuriteoteate ja tsiviilhagi ning osaleda menetluses tsiviilhagejana.

Vastava taotluse esitamisel võib asja eeluurimiskohtunik kuulata kannatanu, kes osaleb menetluses tsiviilhagejana, vähemalt ühe korra üle.”

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 11 Aertsseni äriühingud esitasid 26. märtsil 2013 kriminaalmenetluse seadustiku artikli 63 alusel rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen’i (Antwerpeni esimese astme kohus, Belgia) eeluurimiskohtunikule kuriteoteate ja kriminaalasjaga seotud tsiviilhagi (edaspidi „tsiviilhagi”) Nicolaas Kraaijeveld’i, Madalmaade õiguse alusel asutatud äriühingu VSB Groep BV ning tema tütarettevõtjate Van Sommeren Bestrating BV ja VSB Machineverhuur BV ning Van Sommeren Bestrating BV, J. van Sommereni ja X-i vastu, nimetades neid kõiki isikuteks, kelle kõigi suhtes peaks uurimise käigus selguma, et nad osalesid kriminaalkorras karistatavates tegudes, mille kohta esitati kohtule käesolev hagiavaldus.
- 12 Tsiviilhagis leiti, et toime on pandud pettus. Aertsseni äriühingud märkisid, et nad hindavad enda kahju esialgu umbes 200 000 eurole.
- 13 Aertsseni äriühingud esitasid 26. aprillil 2013 voorzieningenrechter te Arnhem’ile (hagi tagamise meetmete kohaldamise üle otsustav eelmenetluse kohtunik Arnhemis, Madalmaad; edaspidi „Arnhemi kohtu eelmenetluse kohtunik”) tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 700 alusel taotluse anda luba arestimise läbiviimiseks VSB jt suhtes. Luba anti samal päeval ja 1. mail 2013 lasid Aertsseni äriühingud teostada arestimise.
- 14 Pärast VSB jt taotluse saamist otsustas voorzieningenrechter te Arnhem (Arnhemi kohtu eelmenetluse kohtunik) 18. juuli 2013. aasta otsuses tühistada teostatud arestimised. Kohtuotsuses sedastati, et tsiviilhagi ei saa lugeda põhikohtuasjas esitatud hagiks tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 700 lõike 3 tähenduses.
- 15 Aertsseni äriühingud esitasid 19. juulil 2013 voorzieningenrechter te Arnhemile (Arnhemi kohtu eelmenetluse kohtunik) uuesti taotluse anda luba arestimise läbiviimiseks VSB jt suhtes. Kohus andis selleks 25. juulil 2013 loa tingimusel, et põhikohtuasjas esitatakse hagi 30 päeva jooksul pärast arestimist.
- 16 Selle loa alusel lasid Aertsseni äriühingud 29. juulil 2013 uuesti läbi viia arestimise. Kohtu tingimuse täitmiseks esitasid Aertsseni äriühingud Rechtbank Gelderlandile (Gelderlandi esimese astme kohus) hagi, milles paluvad tuvastada, et VSB jt vastutavad kahju eest, mis tekitati hagejatele väidetavalt kostjate poolt toime pandud pettuse tõttu, ning mõista kostjatelt ettemaksena enne kahju lõpliku suuruse kindlaksmääramist välja 200 000 eurot.
- 17 Aertsseni äriühingud paluvad Rechtbank Gelderlandil (Gelderlandi esimese astme kohus) esimese võimalusena deklareerida, et asi ei kuulu tema kohtualluvusse, ja tuvastada, et Belgias menetluses olev tsiviilhagi loetakse põhikohtuasjas esitatud hagiks tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 700 lõike 3 tähenduses. Selles osas väidavad Aertsseni äriühingud määruse nr 44/2001 artikli 27 lõikele 2

tuginedes, et asi ei kuulu selle kohtu alluvusse, välja arvatud juhul, kui Belgia kohtu, millele esitati tsiviilhagi, kohtualluvus on vaidlustatud; sellisel juhul peab eelotsusetaotluse esitanud kohus menetluse viidatud artikli 27 lõike 1 kohaselt omal algatusel peatama.

- 18 Teise võimalusena väidavad nad, et Rechtbank Gelderland (Gelderlandi esimese astme kohus) peab määruse artikli 28 alusel menetluse peatama, sest käesolev põhikohtuasi on seotud Belgias poolelioleva menetlusega, mis algatati seal esitatud tsiviilhagi alusel.
- 19 Kolmanda võimalusena paluvad Aertsseni äriühingud kohtul menetluse viivitamata peatada, kuni rechtbank van eerste aanleg te Antwerpeni (Antwerpeni esimese astme kohus) eeluurimiskohtunik on otsustanud saata asja esimese astme kriminaalkohtule või menetluse lõpetada.
- 20 VSB jt väidavad, et Aertsseni äriühingute tsiviilhagi on põhiosas karistusõiguslikku laadi. Sellest järeldavad nad, et põhikohtuasi ei kuulu määruse nr 44/2001 esemelisse kohaldamisalasse. Nad lisavad, et sellel tsiviilhagil ja Rechtbank Gelderlandile (Gelderlandi esimese astme kohus) esitatud hagil ei ole sama ese ega sama alus.
- 21 Rechtbank Gelderland (Gelderlandi esimese astme kohus) leiab esiteks, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt määratletakse selle määruse kohaldamisala põhiosas tegurite põhjal, mis on iseloomulikud menetlusosaliste vaheliste õigussuhete laadile või vaidluse esemele. Kuna Aertsseni äriühingud paluvad hüvitada kahju, mida neile on väidetavalt tekitatud selliste ebaseaduslike tegudega, mille toimepanemises nad süüdistavad VSB jt, tuleb pooltevahelist vaidlust pidada „tsiviil- või kaubandusajaks” selle määruse artikli 1 tähenduses. Järelikult tuleb määrust nr 44/2001 kohaldada sellise kohtuasja suhtes nagu rechtbank van eerste aanleg te Antwerpeni (Antwerpeni esimese astme kohus) eeluurimiskohtuniku menetluses olev kohtuasi, isegi kui kohtuasja arutatakse menetluses, mis sarnaneb valdavas osas kriminaalmenetlusega.
- 22 Teiseks ei olnud tsiviilhagi ainus eesmärk kriminaalmenetluse alustamine, vaid ka see, et kriminaalmenetluse raames mõistetakse tsiviilhagejale välja hüvitis tsiviilõigusliku kahju eest. Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpeni (Antwerpeni esimese astme kohus) eeluurimiskohtuniku ja Rechtbank Gelderlandi (Gelderlandi esimese astme kohus) kohtuniku juhitud menetluste eesmärgid sarnanevad üksteisele. Mõlemad menetlused puudutavad faktiliste asjaolude osas toiminguid, mis kujutavad endast väidetavalt pettusi, ning need toimingud kujutavad endast Aertsseni äriühingute arvates vastavalt õigusnormidele lisaks kuritegudele ka tsiviilõiguslikult ebaseaduslikke tegusid. Ühtlasi on Belgias esitatud tsiviilhagi suunatud samade isikute vastu, kes on menetlusosalisteks ka eelotsusetaotluse esitanud kohtus.
- 23 Järelikult tuleb kindlaks määrata, kas rechtbank van eerste aanleg te Antwerpeni (Antwerpeni esimese astme kohus) eeluurimiskohtunikule esitatud tsiviilhagi tuleb – arvestades seda, et eeluurimine ei ole veel lõppenud – pidada kohtule esitatud hagiks määruse nr 44/2001 artikli 27 lõike 1 tähenduses, ja – juhul, kui see on nii – millal loetakse sellisel juhul kohtusse pöördumine toimunuks määruse artikli 30 tähenduses.
- 24 Neil asjaoludel otsustas Rechtbank Gelderland (Gelderlandi esimese astme kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
 - „1. Kas Aertsseni äriühingute esitatud tsiviilhagi, mis on ette nähtud Belgia kriminaalmenetluse seadustiku artiklis 63 ja sellele järgnevatel artiklites, kuulub määruse nr 44/2001 esemelisse kohaldamisalasse, kui võtta arvesse selle tsiviilhagi esitamise viisi ja menetluse staadiumit?

Kui küsimusele vastatakse jaatavalt:

2. Kas selle määruse artikli 27 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et hagi on selle artikli tähenduses välisriigi kohtule (käesolevas asjas Belgia kohtule) esitatud ka siis, kui Belgia eeluurimiskohtunikule on esitatud tsiviilhagi ja eeluurimine ei ole veel lõppenud?
3. Kui küsimusele vastatakse jaatavalt, siis millist aega loetakse tsiviilhagi esitamisel hagi esitamise ajaks ja/või millal on selles asjas kohtusse pöördutud määruse nr 44/2001 artikli 27 lõike 1 ja artikli 30 tähenduses?
4. Kas juhul, kui küsimusele vastatakse eitavalt, tuleb määruse nr 44/2001 artikli 27 lõiget 1 tõlgendada nii, et tsiviilhagi esitamine võib põhjustada seda, et hagi on vastavalt sellele sättele esitatud Belgia kohtule hiljem?
5. Kui eelmisele küsimusele vastatakse jaatavalt, siis millist aega loetakse sellisel juhul hagi esitamise ajaks ja/või kohtusse pöördumise ajaks määruse nr 44/2001 artikli 27 lõike 1 ja artikli 30 tähenduses?
6. Kui esitatud on kriminaalasjaga seotud tsiviilhagi, kuid sellega ei ole hagi veel esitatud määruse nr 44/2001 artikli 27 lõike 1 tähenduses ning nimetatud hagi kontrollimise käigus võidakse selle esitamise aeg kindlaks määrata tagasiulatuvalt esitamise ajast või mõnel muul ajal, siis kas sellisel juhul tuleb määruse nr 44/2001 artikli 27 lõiget 1 tõlgendada nii, et kohus, kellele on esitatud hagi pärast tsiviilhagi esitamist Belgia kohtule, peab menetluse peatama, kuni on kindlaks tehtud, kas hagi on esitatud Belgia kohtule määruse artikli 27 lõike 1 tähenduses?"

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 25 Oma esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 44/2001 artiklit 1 tuleb tõlgendada nii, et eeluurimiskohtule esitatud tsiviilhagi kuulub selle määruse kohaldamisalasse, kui selle ese on tsiviilhagejale väidetavalt tekitatud kahju rahalise hüvitamise nõue.
- 26 Kõigepealt tuleb meenutada, et vastavalt määruse nr 44/2001 artikli 1 lõikele 1 kohaldatakse seda määrust „tsiviil- ja kaubandusajade suhtes igat liiki kohtutes”.
- 27 Seega kuuluvad vastavalt sellele sättele kriminaalkohtute tsiviilasjades tehtud otsused selle määruse kohaldamisalasse (vt selle kohta kohtuotsus Krombach, C-7/98, EU:C:2000:164, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 28 Lisaks nähtub määruse nr 44/2001 artikli 1 lõikest 1, et tsiviil- ja kaubandusajade hulgast on välistatud üksnes teatud selles määruses sõnaselgelt nimetatud asjad (vt selle kohta kohtuotsus Mahamdia, C-154/11, EU:C:2012:491, punkt 38).
- 29 Vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale ei tohi liikmesriikidele ja huvitatud isikutele sellest määrusest tulenevate õiguste ja kohustuste võrdsuse ja ühetaolisuse võimalikult paremaks tagamiseks mõistet „tsiviil- ja kaubandusajad” tõlgendada lihtsalt viitena ühe või teise riigi siseriiklikule õigusele. Seda mõistet tuleb käsitada autonoomse mõistena, mille tõlgendamisel tuginetakse esiteks määruse nr 44/2001 eesmärkidele ja süsteemile ning teiseks siseriiklike õigussüsteemide kogumist tulenevatele üldpõhimõtetele (kohtuotsused Schneider, C-386/12, EU:C:2013:633, punkt 18 ja seal viidatud kohtupraktika, ning flyLAL-Lithuanian Airlines, C-302/13, EU:C:2014:2319, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 30 Selleks et kindlaks teha, kas mingi valdkond kuulub või ei kuulu selle määruse kohaldamisalasse, peab analüüsima elemente, mis iseloomustavad vaidluse poolte vaheliste õigussuhete laadi või vaidluse eset (kohtuotsus *flyLAL-Lithuanian Airlines*, C-302/13, EU:C:2014:2319, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 31 Selle kohta nentis Euroopa Kohus kohtuotsuse *Sonntag* (C-172/91, EU:C:1993:144) punktis 19, et eraõiguslikule isikule kuriteoga tekitatud kahju hüvitamiseks esitatud tsiviilhagi on tsiviilasi ka siis, kui see on esitatud kriminaalkohtule. Nimelt käsitatakse lepinguosalistes riikides õigust saada hüvitist sellise kahju korral, mis on tekitatud karistusõiguse järgi etteheidetava teoga, üldiselt tsiviilõigusliku nõudena.
- 32 Kuigi käesolevas asjas esitatakse tsiviilhagi eesmärgiga käivitada kriminaalmenetlus ja Belgia kohtu eeluurimine on karistusõigusliku iseloomuga, on selle eesmärk siiski ka saada lahendus kahe eraõiguslikust isikust poole vahelisele vaidlusele, mille ese on nõue hüvitada kahju, mida üks nendest isikutest on väidetavalt kandnud teiste poolt pettuse toimepanemise tõttu. Seega tuleb põhikohtuasja poolte vaheline õigussuhe kvalifitseerida „eraõiguslikuks õigussuhteks” ning see kuulub järelikult mõiste „tsiviil- ja kaubandusasjad” alla määruse nr 44/2001 tähenduses (vt analoogia alusel kohtuotsus *Realchemie Nederland*, C-406/09, EU:C:2011:668, punkt 41).
- 33 Ka ei seo selle määruse üldine süsteem põhinõudega kaasnevat nõuet tingimata põhinõudega (vt analoogia alusel kohtuotsus *de Cavel*, 120/79, EU:C:1980:70, punktid 7–9).
- 34 Elkõige annab määruse nr 44/2001 artikli 5 lõige 4 kriminaalkohtule, mille otsused on selle määruse kohaldamisalast sõnaselgelt välistatud, pädevuse arutada kriminaalasjaga seotud tsiviilhagi selliselt, et tsiviilasjas langetatud otsus kuulub selle määruse kohaldamisalasse. Sellest sättest nähtub järelikult, et selle määruse kohaldamisalasse kuulub kriminaalasjaga seotud kahju hüvitamise nõue, mis ei ole karistusõigusliku iseloomuga.
- 35 Järelikult, isegi kui kriminaalkohtule esitatud kahju hüvitamise nõue on kriminaalasjaga seotud, kuulub selline nõue „tsiviil- ja kaubandusasja” mõiste alla selle määruse artikli 1 lõike 1 tähenduses.
- 36 Kõigist eelnevatest kaalutlustest nähtuvalt tuleb määruse nr 44/2001 artiklit 1 tõlgendada nii, et eeluurimiskohtule esitatud tsiviilhagi kuulub selle määruse kohaldamisalasse, kui selle ese on tsiviilhagejale väidetavalt tekitatud kahju rahalise hüvitamise nõue.

Teine küsimus

- 37 Oma teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 44/2001 artikli 27 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et hagi on esitatud selle artikli tähenduses juhul, kui eeluurimiskohtule on esitatud tsiviilhagi, kuigi selles kohtuasjas ei ole eeluurimist veel lõpetatud.
- 38 Tuleb meenutada, et määruse artiklis 27 *lis pendens*'i olukorra kirjeldamiseks kasutatud mõisteid tuleb tõlgendada autonoomselt, võttes arvesse määruse süsteemi ja eesmärgi (kohtuotsus *Cartier parfums-lunettes* ja *Axa Corporate Solutions assurances*, C-1/13, EU:C:2014:109, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 39 Üks määruse nr 44/2001 eesmärkidest, mis tuleneb määruse põhjendusest 15, on maksimaalselt vähendada samal ajal toimuvate konkureerivate menetluste esinemise võimalust ja vältida vastuoluliste kohtuotsuste tegemist juhul, kui sama vaidluse lahendamiseks on pädevus mitmel kohtul. Euroopa Liidu seadusandja on loonud selge ja tõhusa süsteemi *lis pendens*'i olukorra lahendamiseks. Järelikult tuleb määruse artiklit 27 selle eesmärkide saavutamiseks tõlgendada laialt (vt selle kohta kohtuotsused *Mærsk Olie & Gas*, C-39/02, EU:C:2004:615, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika, ning *Cartier parfums-lunettes* ja *Axa Corporate Solutions assurances*, C-1/13, EU:C:2014:109, punkt 40).

- 40 Vastavalt artiklile 27 kohaldatakse seda juhul, kui kahes eri liikmesriigis toimuva menetluse pooled on samad ning kui hagide alus ja ese on sama, seadmata seejuures ühtegi täiendavat tingimust (vt selle kohta kohtuotsus Gubisch Maschinenfabrik, 144/86, EU:C:1987:528, punkt 14).
- 41 Mis puudutab esiteks poolte samasust määruse nr 44/2001 artikli 27 tähenduses, siis kohtuotsustest Sonntag (C-172/91, EU:C:1993:144, punkt 19) ja Cavel (120/79, EU:C:1980:70, punktid 7–9) nähtub, et kriminaalmenetluse esemeks oleva käitumisega tekitatud kahju eest hüvitise saamise õigus säilitab enda tsiviilõigusliku iseloomu, sest selle määruse üldine süsteem ei seo põhinõudega kaasnevat nõuet tingimata põhinõudega. Poolte samasus määratakse kindlaks sõltumatult poolte positsioonist nendes menetlustes (kohtuotsus Tatry, C-406/92, EU:C:1994:400, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 42 Käesoleval juhul ei muuda asjaolu, et tsiviilasja pooled ei saa mõjutada kriminaalmenetluse läbiviimist, nende positsiooni eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluses hagejate ja kostjatena, kuna neid on samuti nimetatud rechtbank van eerste aanleg te Antwerpeni (Antwerpeni esimese astme kohus) eeluurimiskohtunikule esitatud tsiviilhagis.
- 43 Mis puudutab teiseks hagi alust määruse nr 44/2001 artikli 27 tähenduses, siis see hõlmab hagi põhjendamiseks esitatud asjaolusid ja õigusnorme (vt selle kohta kohtuotsus Mærsk Olie & Gas, C-39/02, EU:C:2004:615, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 44 Käesoleva asja mõlemas paralleelses menetluses on Aertsseni äriühingud väitnud, et neile on tekitatud kahju pettuse toimepanemisega. Sellistel asjaoludel ei saa välistada, et nendel menetlustel on sama alus, mida peab aga kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus kõikide asjas esitatud asjaolude ja õigusnormide alusel.
- 45 Mis puudutab kolmandaks hagi eset määruse nr 44/2001 artikli 27 tähenduses, siis selles osas on Euroopa Kohus täpsustanud, et see võrdub nõude eesmärgiga (vt selle kohta kohtuotsus Gantner Electronic, C-111/01, EU:C:2003:257, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika). Seda mõistet ei saa piirata nõuete formaalse identsusega (vt selle kohta kohtuotsus Gubisch Maschinenfabrik, 144/86, EU:C:1987:528, punkt 17) ja seda tuleb tõlgendada laialt (vt selle kohta kohtuotsus Nipponkoa Insurance Co. (Europe), C-452/12, EU:C:2013:858, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 46 Käesolevas asjas ei vaielda selle üle, et Aertsseni äriühingud paluvad hüvitada neile tekitatud kahju, mida nad hindavad esialgu umbes 200 000 eurole.
- 47 Järelikult näib, et käesoleva kohtuotsuse punktis 40 toodud kõik kriteeriumid on täidetud; seda peab aga kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus,
- 48 Ühtlasi tuleb kõigepealt meenutada, et määrusega nr 44/2001 loodud *lis pendens*'i juhtumite lahendamise mehhanism on oma olemuselt objektiivne ja automaatne (vt analoogia alusel kohtuotsus Gantner Electronic, C-111/01, EU:C:2003:257, punkt 30) ning lähtub selgelt ja üheselt kõnealustesse kohtutesse pöördumise ajalisest järjekorrast (vt selle kohta kohtuotsus Weber, C-438/12, EU:C:2014:212, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika, ning analoogia alusel kohtuotsus A, C-489/14, EU:C:2015:654, punkt 30).
- 49 Järgmiseks tuleb märkida, et kuivõrd määruse nr 44/2001 artikli 27 lõige 1 ei sisalda ühtegi erandit, on selles silmas peetud kõiki selle määruse kohaldamisalasse kuuluvaid nõudeid. Nagu on Euroopa Kohus nentunud käesoleva kohtuotsuse punktis 36, kuulub eeluurimiskohtule esitatud tsiviilhagi selle määruse kohaldamisalasse.
- 50 Lõpuks, nagu seda on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 39, tuleb määruse nr 44/2001 eesmärki – maksimaalselt vähendada samal ajal toimuvate konkureerivate menetluste esinemise võimalust ja vältida vastuoluliste kohtuotsuste tegemist – arvestades tõlgendada selle määruse artiklit 27 laialt. Kui isik on esitanud tsiviilhagejana hagi eeluurimiskohtule, siis hagi

esitamine samas tsiviilasjas – see tähendab samade poolte vahel sama aluse ja esemega hagi esitamisel – teise liikmesriigi ükskõik millisele kohtule tähendaks juhul, kui selle artikli kohaldamine oleks välistatud, et paralleelselt viiakse läbi konkureerivad menetlused ja sellega kaasneb vastuoluliste otsuste tegemise oht, mis oleks vastuolus selle eesmärgiga.

- 51 Nagu seda rõhutas Euroopa Komisjon enda kirjalikes seisukohtades, ei oma selles osas tähtsust asjaolu, et eeluurimise tulemuse osas valitseb ebakindlus. Nimelt on selline ebakindlus omane kõikidele poolleiolevatele menetlustele ja see esineb järelikult igal juhul, kus võib tekkida *lis pendens*'i olukord.
- 52 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 artikli 27 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et hagi on esitatud selle artikli tähenduses juhul, kui eeluurimiskohtule on esitatud tsiviilhagi, kuigi selles kohtuasjas ei ole eeluurimist veel lõpetatud.

Kolmas küsimus

- 53 Oma kolmanda küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt kindlaks teha, kuidas tuleks määruse nr 44/2001 artikli 27 lõiget 1 ja artiklit 30 tõlgendada kindlaks määrata eeluurimiskohtule tsiviilhagi esitamise korral kohtu poole pöördumise aeg nende sätete tähenduses.
- 54 Esiteks tuleb meenutada, et vastavalt selle määruse artikli 27 lõikele 1 peab erinevate liikmesriikide kohtutes poolleiolevate menetluste puhul kohus, kellele hagi on esitatud hiljem, peatama menetluse omal algatusel seni, kuni on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi esitati esimesena. Teiseks on määruse artikli 27 lõikes 2 ette nähtud, et kui on kindlaks tehtud selle kohtu pädevus, kellele hagi esitati esimesena, loobub kohus, kellele hagi esitati hiljem, pädevusest esimese kohtu kasuks.
- 55 Lisaks, kui käesoleva kohtuotsuse punktis 40 toodud sisulised tingimused on täidetud, on *lis pendens*'i olukorraga tegemist alates hetkest, mil erinevate lepinguosaliste riikide kahele kohtule on lõplikult esitatud hagi, see tähendab enne, kui kostjad on saanud esitada oma seisukoha (vt selle kohta kohtuotsus Gantner Electronic, C-111/01, EU:C:2003:257, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 56 Määruses nr 44/2001 ei ole täpsustatud, millistel asjaoludel on kohtu, kellele hagi esitati esimesena, pädevus selle määruse artikli 27 tähenduses „kindlaks tehtud” (kohtuotsus Cartier parfums-lunettes et Axa Corporate Solutions assurances, C-1/13, EU:C:2014:109, punkt 31). Siiski, nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 48, lähtub selles artiklis ette nähtud menetlusõiguse norm kohtutesse pöördumise ajalisest järjekorrast.
- 57 Määruse artiklis 30 on II peatüki 9. jaos ette nähtud *lis pendens*'i puhul määratletud kohtusse pöördumise aeg ühetaoliselt ja autonoomselt. Vastavalt sellele artiklile loetakse kohtusse pöördumine toimunuks kas ajal, mil kohtule esitatakse menetluse algatamist taotlev või võrdväärne dokument, tingimusel et hageja astub pärast seda vajalikud sammud, et dokumendid kostjale kätte toimetada, või juhul, kui dokument tuleb kätte toimetada enne kohtule esitamist, ajal, mil kättetoimetamise eest vastutav asutus selle kätte saab, tingimusel et hageja astub pärast seda vajalikud sammud, et dokument kohtule esitada. Järelikult on siseriiklike kohtute poole pöördumine võimalik kahel viisil: kas kohtule menetluse algatamist taotleva dokumendi esitamisega või selle dokumendi kättetoimetamisega.
- 58 Järelikult peab eelotsusetaotluse esitanud kohus käesolevas asjas kontrollima, kas Aertsseni äriühingud pidid tsiviilhagi esitamisel vastavalt kohaldatavale siseriiklikule õigusele selle hagi enne kostjatele kätte toimetama.
- 59 Kui eelneva kättetoimetamise kohustust ei ole, siis tuleb asuda seisukohale, et rechtbank van eerste aanleg te Antwerpeni (Antwerpeni esimese astme kohus) poole pöörduti ajal, kui sellele kohtule esitati tsiviilhagi, tingimusel et Aertsseni äriühingud astusid pärast seda siseriikliku õiguse kohaselt vajalikud

sammud, et dokumendid kostjatele kätte toimetada. Eelotsusetaotlusest nähtub nimelt, et Aertsseni äriühingud esitasid tsiviilhagi kostjate vastu, kelle isik oli teada, see tähendab käesoleva kohtuotsuse punktis 11 nimetatud isikute vastu.

- 60 Kõikidest eeltoodud kaalutlustest nähtuvalt tuleb kolmandale küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 artiklit 30 tuleb tõlgendada nii, et juhul kui isik esitab tsiviilhagi eeluurimiskohtule, tehes seda dokumendiga, mida ei ole enne esitamist tarvis vastavalt siseriiklikule õigusele kostjale kätte toimetada, siis on kohtusse pöördumise aeg sellele kohtule tsiviilhagi esitamise aeg.

Neljas kuni kuues küsimus

- 61 Kuna neljas küsimus esitati juhuks, kui teisele küsimusele vastatakse eitavalt, aga sellele vastati jaatavalt, siis ei ole vaja neljandale küsimusele vastata. Arvestades esimesele kuni kolmandale küsimusele antud vastust, ei ole enam vaja vastata ka viiendale ja kuuendale küsimusele.

Kohtukulud

- 62 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

1. Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määruse (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades artiklit 1 tuleb tõlgendada nii, et eeluurimiskohtule esitatud kriminaalasjaga seotud tsiviilhagi kuulub selle määruse kohaldamisalasse, kui selle ese on tsiviilhagejale väidetavalt tekitatud kahju rahalise hüvitamise nõue.
2. Määruse nr 44/2001 artikli 27 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et hagi on esitatud selle artikli tähenduses juhul, kui eeluurimiskohtule on esitatud kriminaalasjaga seotud tsiviilhagi, kuigi selles kohtuasjas ei ole eeluurimist veel lõpetatud.
3. Määruse nr 44/2001 artiklit 30 tuleb tõlgendada nii, et juhul kui isik esitab kriminaalasjaga seotud tsiviilhagi eeluurimiskohtule, tehes seda dokumendiga, mida ei ole enne esitamist tarvis vastavalt siseriiklikule õigusele kostjale kätte toimetada, siis on kohtusse pöördumise aeg sellele kohtule tsiviilhagi esitamise aeg.

Allkirjad